

УДК 37.012.2

УПРАВЛІННЯ МЕТОДИЧНОЮ РОБОТОЮ З МОЛОДИМИ ПЕДАГОГІЧНИМИ КАДРАМИ У 50-ТІ РОКИ ХХ СТ.

Упатова І.П.

Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради

У статті представлено результати історичного аналізу проблеми управління методичною роботою з молодими вчителями як динамічної системи, що сприяє прискореному становленню фахівців; узагальнено історико-педагогічний досвід 50-х років ХХ ст., виявлено негативні та прогресивні його тенденції, обґрунтовано необхідність створення і модернізації системи методичної роботи з молодими вчителями сьогодні у зв'язку зі змінами, які відбуваються в шкільній освіті на етапі її розвитку.

Ключові слова: система методичної роботи, форми методичної роботи, відділ народної освіти, інститут удосконалення вчителів, методичний кабінет.

УПРАВЛЕНИЕ МЕТОДИЧЕСКОЙ РАБОТОЙ С МОЛОДЫМИ ПЕДАГОГИЧЕСКИМИ КАДРАМИ В 50-Е ГОДЫ ХХ СТ.

Упатова И.П.

В статье представлены результаты исторического анализа проблемы управления методической работой с молодыми учителями как динамической системы, которая способствует ускоренному становлению специалистов; обобщен историко-педагогический опыт 50-х годов ХХ ст., отмечены негативные и прогрессивные его тенденции, обоснована необходимость создания и модернизации системы методической работы с молодыми учителями в связи с изменениями, которые происходят в современном школьном образовании.

Ключевые слова: система методической работы, формы методической работы, отдел народного образования, институт усовершенствования учителей, методический кабинет.

MANAGEMENT METHODOICAL WORK OF THE YOUNG TEACHING STAFF IN THE 50S OF THE TWENTIETH CENTURY

Upatova I.P.

The ape presents the results of the historical analysis of management problems methodical work with young teachers as a dynamic system that facilitates the rapid formation of professionals; historical teaching experience of the 50 s of the twentieth century is generalized; negative and its progress ivetendenciesare marked, the necessity of establishment and modernization of guidance work with young teachers which are connected with changes that take place in school education is just if iedat the stage fits development.

Keywords: system of work, forms of the methodical work, Department of Education, Institute of Teachers, methodical study.

Актуальність проблеми. Актуальність дослідження зумовлена, з одного боку, об'єктивною суспільною необхідністю вдосконалення професійної діяльності молодого вчителя відповідно до нормативних документів МОН України, вимог сучасної школи до вчителя, а з іншого боку, очевидною недостатньою розробленістю досліджуваної проблеми.

Сучасні проблеми, пов'язані з професійним розвитком молодих учителів, знаходяться у тісному взаємозв'язку з історико-педагогічною думкою, вивчення якої є показником актуальності зазначеної проблеми.

Цілком очевидно, що видатні педагоги та науковці минулого сприяли створенню системи методичної роботи з молодими вчителями, накопичили величезний досвід щодо її змісту і форм, сміливо шукали нові підходи до формування їх фахової майстерності, збагачуючи післядипломну освіту новими ідеями та методичними відкриттями.

Розв'язання зазначеної проблеми можливе за умови постійного осмислення, аналізу історичного педагогічного досвіду, який є необхідною умовою формування професіоналізму особистості молодого вчителя.

Аналіз останніх досліджень. Методологічні та теоретичні аспекти управління та організації методичної роботи позначені у дослідженнях Ю. Бабанського, Г. Єльнікова, А. Зубко, Н. Клокар, М. Лапенко, І. Луценко, Г. Назаренко, М. Поташника, А. Семез, П. Худоминського та інших.

Мета проведеного дослідження полягала в історичному аналізі проблеми управління методичною роботою з молодими вчителями у зазначений період як динамічної системи; виявленні негативних і прогресивних тенденцій управління методичною роботою з молодими вчителями; узагальненні історико-педагогічного досвіду 50-х років ХХ ст., що сприяли мемодернізації системи методичної роботи з молодими вчителями сьогодення у зв'язку зі змінами, які відбуваються в шкільній освіті на етапі її розвитку.

Основна частина. Під час дослідження було використано історико-системний, ретроспективний методи, узагальнення історико-педагогічного досвіду.

Аналіз існуючої системи методичної служби з педагогічними кадрами радянської загальноосвітньої школи 50-х років свідчить, що вона включала в себе таку структуру відповідних установ, які сприяли професійному становленню вчителів:

- центральний інститут удосконалення вчителів, який був керівним науково-методичним центром республік;
- обласні та міські інститути удосконалення вчителів, що були навчально-методичними центрами в області та місті, з питань організації та координації діяльності всіх ланок методичної системи;
- районні (міські) методичні кабінети, що забезпечують усю методичну роботу з педагогічними кадрами;
- методичні об'єднання (кущові, районні, міські, шкільні), школи передового досвіду, опорні школи та школи педагогічної майстерності, що забезпечували поточну роботу з учителями, стимулюючи їх самоосвіту.

Дослідження функціонуючої у різних республіках СРСР системи методичної роботи дозволило встановити, що вона базувалася на таких основних положеннях: безперервності підвищення методичних знань, умінь; взаємозв'язку всіх ланок методичних служб; різноманіт-

ті форм і методів методичної роботи; систематичній самоосвіті педагогічних кадрів.

Слід зазначити, що у досліджуваній період особлива увага приділялась управлінцями різного рівня питанням організації стажування, наставництва молодих спеціалістів, ролі методичних формувань у процесі професійного становлення вчителів-початківців: районних методичних об'єднань, шкіл молодого вчителя, творчих груп, шкіл перспективного педагогічного досвіду тощо.

Аналіз публікацій журналу «Радянська школа» за період 1950 – 1959 рр. дозволяє стверджувати, що досліджувана проблема хвилювала керівників усіх закладів народної освіти.

Так, про керівну функцію інститутів удосконалення вчителів (Львівського Харківського та ін.) та систему їх роботи на початку 50-х років, свідчать публікації різних авторів журналу [2, 5, 6, 7].

Так, у статтях (1952 р.) П. Котко [5], Д. Куюкова [6] йдеться про систему роботи Львівського та Харківського обласних інститутів удосконалення вчителів. Автори аналізують досвід роботи кращих районних педагогічних кабінетів, співпрацю з передовими вчителями шкіл області, науково-педагогічними працівниками ВНЗ, різноманітність методичних заходів, видавничу діяльність, досягнення вчителів, але автори не висвітлюють питання щодо роботи з молодими педагогічними кадрами.

Виконуючий обов'язки директора Харківського обласного інституту удосконалення вчителів Д. Куюков як недолік зазначав те, що не всі заходи були достатньо дієві, і працівники інституту не спромоглися організувати постійної роботи з підвищення кваліфікації для всіх учителів [6, с. 27 – 32].

Під час пошуку встановлено, що до методичної роботи з педагогічними працівниками долучалися й молоді фахівці.

Доказом цього є приклад роботи з молодими вчителями Київського міського інституту удосконалення вчителів, працівники якого організовували для них практикуми на базі державного університету ім. Т.Г. Шевченка, до яких було залучено професорів і доцентів, які читали лекції з актуальних питань здійснення політехнічного навчання в школі [7, с. 61].

Встановлено, що управління процесом професійного становлення молодого вчителя у досліджуваній період сприяло організації таких форм методичної роботи для молодих учителів як: з'їзди й конференції молодих учителів, районний «День молодого вчителя», «Школа молодого вчителя», стажування, наставництво, практичні семінари, самоосвітня діяльність. Участь у різних заходах давала малодосвідченим фахівцям можливість отримувати якісну методичну підготовку, що сприяло підвищенню їх педагогічної майстерності у прискорений період.

Так, у 50-ті роки створювалися школи передового педагогічного досвіду, в яких молоді вчителі відвідували кращі відкриті уроки, знайомилися з творчими пошуками й знахідками досвідчених колег, долучалися до внутрішньошкільних, районних та обласних педагогічних читань.

Слід зазначити, поряд із позитивним досвідом щодо методичної роботи з молодими фахівцями з боку Міністерства освіти Української РСР вказувалося на недоліки в роботі інститутів удосконалення вчителів, облвно, міськвно, райвно, шкіл. Так, у статті заступника міністра освіти І. Гуленко «По-більшовицькому дбати і виховувати педагогічні кадри» йшлося про низький професійний рівень частини їх керівників, у наслідок чого в низці областей вкрай незадовільно була організована методична допомога вчителям, вони не могли надавати належної допомоги навіть молодим спеціалістам.

Автор наводить факти «грубого порушення більшовицького принципу добору кадрів за політичними і діловими ознаками», унаслідок чого «частина завідувачів і директорів шкіл Вінницької, Волинської, Дніпропетровської, Харківської, Чернігівської і Станіславської (до 1962 року, нині Івано-Франківська) областей не відповідали призначенню.

Так, у Харківській області шість директорів середніх шкіл не мали відповідної освіти» [3, с. 9 – 16].

І. Гуленко наголошує, що обласні, районні відділи народної освіти, інститути вдосконалення вчителів, директори, завідувачі шкіл повинні створити належні умови для творчої праці молодих педагогів.

«Необхідно в усіх областях, районах, школах розробити плани конкретних заходів для поліпшення роботи з молодими вчителями. У цих

планах слід передбачити систематичне відвідування уроків молодих учителів з наступним глибоким їх аналізом та обговоренням на засіданнях педагогічних рад, методичних об'єднань тощо.

Досвідчені вчителі мають допомагати молодим педагогам розробляти окремі науково-методичні теми, привчати їх виступати з доповідями на засіданнях педагогічних рад і методичних об'єднань, навчати їх аналізувати уроки. Завідувачі районними відділами народної освіти, районні педагогічні кабінети, методичні об'єднання повинні організувати конкретну методичну допомогу молодим учителям.

Треба практикувати проведення в районних центрах «Дня молодого вчителя», зустрічі з передовими педагогами для обміну досвідом.

Велике значення в справі піднесення теоретичного рівня й ділової кваліфікації педагогічних кадрів мають педагогічні читання та науково-практичні конференції. Ці форми обміну передовим педагогічним досвідом проводяться в більшості областей УРСР.

Правильно роблять ті відділи народної освіти та школи, які залучають молодих учителів до участі в педагогічних читаннях, науково-практичних конференціях, доручають їм робити доповіді, складати реферати й усіляко підтримують їх творчу ініціативу» [3, с. 16].

Аналіз статті дає підстави стверджувати, що система роботи з молодим вчителями теоретично існувала в Україні, але формальний підхід до її реалізації на місцях, некомпетентність керівників закладів і відділів освіти сприяли епізодичності цього процесу.

У зв'язку зі зміною завдань школи в усі історичні етапи розвитку й реформування освіти змінювався і зміст методичної роботи, який доводився до відома молодих учителів через конференції, обласні наради тощо.

Так, у 1951 році, для вчителів-випускників Львівського педагогічного і вчительського інститутів відбулася конференція, на яку з'явилося 147 молодих учителів, аспірантів, наукових працівників, студентів останніх курсів. На конференції йшлося про роботу молодих фахівців. Було ухвалено надалі щороку 27 березня, скликати вчителів-вихованців інституту, а також організувати педагогічні читання для молодих учителів. Зазначена робота з молодими учителями була опублікована

у періодичних виданнях, отже, розповсюджувався передовий педагогічний досвід окремих областей України [4, с. 63].

Під час республіканської наради працівників народної освіти України, яка відбулася 3–6 березня 1952 р. у Києві, завідуючий Запорізьким обласним відділом освіти О. Косяк висвітлив досвід роботи з молодими вчителями. Серед заходів він наголосив на обласній нараді молодих учителів, до якої залучалися викладачі навчальних закладів, де готувалися молоді спеціалісти. Він звернувся до працівників Українського науково-дослідного інституту педагогіки (УНДІП) із закликом надати дійову допомогу як у проведенні зазначених нарад, так і у подальшій роботі з малодосвідченими фахівцями [8, с. 57 – 58].

Керівники обласного відділу освіти систематично складали програму роботи з молодими вчителями, про що свідчить план Гуляйпільського районного відділу народної освіти Запорізької області на перший квартал 1952 р. Наведемо для прикладу розділу «Робота з учительськими і керівними кадрами шкіл, де одним із пунктів зазначено проведення «Дня молодого вчителя», план та дата його реалізації (25.03.1952) [1, с. 16 – 23].

Слід зазначити, що саме такі плани були конкретною програмою діяльності райвно, спрямованої на систематичне піднесення якості методичної роботи молодих вчителів шкіл району.

Аналіз архівних матеріалів відділів народної освіти м. Харкова й області свідчить про те, що у досліджуваній період звіти про роботу вчителів і райвно з учителями містять як досягнення у методичній роботі освітян, так і низку недоліків у роботі райметод кабінетів, куштових методичних об'єднань, керівників шкіл, які мало приділяють уваги вивченню роботи вчителів.

У ході наукового пошуку з'ясовано, що керівництво країни у радянський період дбало про удосконалення навчально-виховного процесу в школах, тому формування у молодих учителів методичних знань, навичок, умінь було запорукою якості освіти і життя країни, тому що справа удосконалення народної освіти залежала насамперед від учителя, його наукової і методичної кваліфікації, ідейно-політичного і культурного кругозору.

Варто наголосити, що за всі часи існування шкільної освіти головним чинником професійного методичного зростання вчителя були процеси якісного управління його діяльністю.

Висновок. Отже, вивчення історичного досвіду педагогів 50-х рр. XX ст. сприяє посиленню уваги керівників різного рівня щодо системи роботи з молодими фахівцями, формуванню готовності у них до наслідування кращих освітянських традицій.

Накреслення перспектив подальших розвідок у цьому напрямі. Перспективами подальших розвідок з питань організації методичної роботи з молодими вчителями є процес організації стажування, наставництва молодих спеціалістів, ролі методичних формувань у процесі професійного становлення вчителів-початківців: районних методичних об'єднань, шкіл молодого вчителя, творчих груп, шкіл перспективного педагогічного досвіду тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данилевський М.С. Планування роботи райВНО / М.С. Данилевський // Радянська школа. – 1952. – № 8. – С. 16–23.
2. Гріневич Г.Д. Вище рівень методичної роботи з учителями / Г.Д. Гріневич, Д.Й Рижко // Радянська школа – 1953. – № 8. – С. 10–12.
3. Гуленко І.С. По-більшовицькому дбати і виховувати педагогічні кадри / І.С. Гуленко // Рад.шк. – 1952. – № 7. – С. 16.
4. Тесленко І.Ф. Конференція молодих учителів / І.Ф. Тесленко // Радянська школа. – 1951. – № 3. – С. 63.
5. Котко П.А. Інститут удосконалення – центр постійного підвищення кваліфікації педагогів / П.А. Котко // Рад.шк. – 1952. – № 1. – С. 22–27.
6. Куюков Д.Ф. Організація масово-методичної роботи вчителів / Д.Ф. Куюков // Рад. шк. – 1952. – № 4. – С. 27–32.
7. Лекції про політехнічне навчання // Радянська школа. – 1952. – № 12. – С. 61.
8. Республіканська нарада працівників народної освіти України // Радянська школа. – 1952. – № 3. – С. 57–58.